

Karnaval en Lent

T. T. Cloete. Tafelberg-Uitgewers. 2014.

160 pp. ISBN 978-0-624-06774-0.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v52i1.23>

Karnaval en Lent is T. T. Cloete se tiende digbundel. Soos in sy voorafgaande bundels, maar meer pertinent hier, staan die spanning tussen die vleeslike en die geestelike, die *soma* en die *pleroma*. Die bundeltitel verwys na twee pole: die karnaval, die uitspattige fees in die Rooms-Katolieke kalender, en dan die Lent, die sober vastyd wat volg op die karnaval.

’n Sentrale visuele interteks waarna daar telkens teruggekeer word in die gedigte, is die bekende skildery uit 1569 van Pieter Brueghel de Oude, *Die geveg tussen Karnaval en Lent*, waarin wêreldse feesvieringe teenoor geestelike instellings gestel word; die vark, simbool van onreinheid en vraatsug, teenoor die vis, simbool van Christus en van reinheid.

Deur die gedigte word daar dan telkens voortdurende, onopgeloste (en onoplosbare?) uiterstes (Karnaval en Lent is immers “een gedig”, aldus die bundel se subtitel) teenoor mekaar gestel: oordaad teenoor tekort, rykdom teenoor armoede, ekstroverte uitleef teenoor piëtistiese inkeer, seksuele aktiwiteit teenoor die dood, “in die eindelose onbesliste swaar / Geveg tussen Karnaval en Lent // kerk en kroeg // vismark en varkhok”, ’n geveg wat “geen vredesverdrag of gewapende stilstand [ken] nie” (“Brueghel bestry Descartes en Kant”, 24–5).

In die eerste gedig, “Vooraf”, word ’n tema in die vooruitsig gestel wat verder in die bundel ontgin word, naamlik sterk kritiek op die vermeende intellektuele verklaringsvermoëns van die mens, en dan spesifiek van sekere wetenskaplikes en astrofisici:

die oersop aan die begin is konsuis
gegis in die sielige
wetenskaplike kombuis

alles word daar geweeg getel en gemeet
deur mense wat gevangenes
van hulle eie intellek is

alle ken en weet
of óntken van die Daarvóór
berus dus op ’n dun slymerige
sopperige metafoor

die metafoor is hart en siel van die gedig dus
is dit onbetwisbaar dat alle wetenskap op ’n
gedig berus

Hierdie wetenskaplikes ry ook aan die pen in “lewensafgrigters” (116): “daar was ook geen ander digters as Hy / alleen nie / geen oorbodige lastige filosowe en teoloë / of astrante astrofisici wat aan Hom torring nie”.

In die eerste afdeling, “Gedigte wat ek nie graag wou skryf nie”, word die tematiek van teenoorstaande spanninge aan die bod gestel, asook die deurlopende motief van *eet* en die daarmee gepaardgaande, sikliese gevolg, *uitskeiding*. In “kat” lees ons: “ek vra vergifnis omdat ek die onreine / in my pynlike peins / saam met die spartelende vis indra” (15); in “die drie stadia”: “uiteindelik sal ons sterf met vet om ons lippe / en vleis tussen ons tande as die armaggeddon kom” (17); “hoe onrein en aards is die grondstof/van my sublieme bepeinsing” (18); en in “Brueghel bestry Descartes en Kant”: “ek éét / dáárom is ek” (23).

Die verbruikersgemeenskap kom telkens onder skoot; in “dronk gedraai iv” staan daar: “ons eet van tafels af wat bemes is / met die herwinning van ons eie afval en uitskot / vasgevang in die siklus wat deur ons papille / gedryf word // die onstuitbare kringloop van tafel> / toilet> tafel> toilet> seks> tafel // [...] ons die ondernemende ontwikkelaars konsumeer / die aarde met ons tande en tonge” (32–3).

In die afdeling “Die middelpunt en die teëwig” staan die soeke na en erkenning van God sentraal en dit word voortgesit in die

volgende afdeling, “Hutspot”, waarin, soos reeds bekend uit die Cloete-oeuvre, die heel kleinste met die heel grootste gejuksaponeer word. Die vervlegtheid van alles word weer in ’n entelegiese kragveld gestel—die verbandlegging tussen alles wat in die kosmos, as uitdyende Goddelike organisme, bestaan, en dit word met dikwels kinderlike verwondering beskryf, vergelyk die gedig “hutspot” (64):
 die nietige wegkruip-gansogie en die groot
 sonsoeker-sonneblom het dieselfde volmaakte
 identies geordende spirale

gemaak deur dieselfde geniale
 Onbemande Krag
 is die misantropiese gesig
 van die hottentotsgod
 en Iwan die Verskriklike

saamgestel in dieselfde saamvat
 kom die ribbok of nog mooier
 die koedoe met sierlike horings
 die stokinsek en die allermooiste
 teer vlinder Pisces Australis
 en die vis
 Ichthus

Kritiek op die mensdom word nog sterker uitgespreek in die afdeling “Die onbemande krag”: “hulle gaan Hom/as Hy in hulle hande val/uitsnuffel en doodmaak met sy eie instrumente / waarmee Hy hulle toegerus het / ’n mak gemaakte weerlig / ’n mak gemaakte meteoriet in ’n koeëldoppie // god vrees die mensvresende mense” (71). Ook: “ons is die vermeteles wat ons wonderlike self / onself toe-eien en toereken / as onafhanklikes // [...] ons wat steeds die Gans Andere eers na-doen / / en in en met sy eie stem hom daarna ontken” (“ploeg”, 75–6). In “god lees koerant nadenkend” mymer God as liriese subjek: “*ek het berou die eiegeregtige vrate / is te veel snoep klein happies / van my geheime toegelaat*” (84).

Die kritiek teen die verworde mensdom en die verbruikersbestaan bereik ’n hoogtepunt—dikwels satiries-parodies—in die afdeling “Antroposeen” (’n term wat in die bundel verklaar word as “’n informele geologiese chronologiese term wat dien om die getuienis en omvang van menslike aktiwiteite wat ’n betekenisvolle globale impak op die aarde se ekosisteme gehad het, te kenskets” (my vertaling). Die sikliese aard en (onder)gang van die mensdom word kragtig en byna aforisties op die bekende Cloete-manier in die volgende strofe vasgevang: “bedelaars by stopstrate / en prostitute vir penis van getroude selibate / is die kinders van die fallus / en eier wat eksponensieel / eier en maag en eier en maag teel” (“vyf brak kolle 2”, 97). In “niew-karnaval: sitstaking in londen of washington” word daar skerp sinies sosiopolitieke kritiek gelewer op diegene wat “op sypaadjies van die metropole / ontas en urineer [...] tussen slymerige kondome / en tente vir die avontuur om post-postmodern riskant / te lewe” (110). En die slot van “lewensafgrigters” is meedoënloos (118):

ons die afstammelinge van die taai
 Skeurvallei en die hoë Hoëveld
 het nou dat ons van Hom oorgeneem het
 week lewensafgrigters geword
 (ek walg my siek van dié woord
 hierdie teengif wat van gif gemaak is)
 wat deur bleek afgrigters afgerig word
 vir die wekes wat ly aan angs aan stres
 trauma vrees neurose psigose

afgerigte afgrigters rig afgrigters af
 my God my God ontferm U oor ons
 om ons soos honde en perde
 katte en papegaai af te rig
 om te lewe

Die liriese subjek vra ook in “mi gruwelt” (met die inspelings natuurlik op die mistiese digter Hadewijch) dat, as hy kan terugkeer, dit nie weer as “’n vandag se gruwende // afgerigte geoefende / gedresseerde / mens [is] nie” (121).

Die afdeling “Die onsigbare sprong” bevat onder meer pragtige gedigte oor jeugherin-

neringe en verse aan vriende en mededigters
Heilna du Plooy, Joan Hambidge en Johann
de Lange. In veral die derde vers aan De Lange
("onontsyferbare syfers") spreek Cloete se
vermelde entelegiese verwondering duidelik.

Die bundel word afgesluit met die briljante
"Agteraf":

op sy beurt is die gedig omvattend geïnteresseer
in die beleefbaar eksistensiële benoembare
en vermoedelike onnaspeurbare Onbenoembare:

hoe die vis deur my ingewande gekonsumeer
word tot drek en tegelyk Ichthus simboliseer

die liggaam kan selfs as hy vermink is
homself in 'n *raptus mentis*
tot die eteriese sublimeer

die gedig verklaar
die omblom van soma in pleroma
is en bly onverklaarbaar

die gedig wil die geveg tussen karnaval en lent
in 'n onbesliste gewapende stilstand op die ou end
in taal besweer

Karnaval en Lent is 'n waardige toevoeging tot
Cloete se oeuvre; 'n merkwaardige bundel
deur 'n merkwaardige digter.

Henning Pieterse

Henning.Pieterse@up.ac.za

Universiteit van Pretoria

Pretoria